

зокрема, морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [3, с. 19].

Перелік вище наведених цінностей в освіті мають бути не просто добіркою хороших та гідних правил життєдіяльності для учнів, набором внутрішніх щоденних принципів, які допоможуть у дорослому житті не лише обрати професію, знайти своє покликання, але й реалізувати свої мрії. Важливо, щоб кожен учасник освітнього процесу і здобувач освіти, зокрема, усвідомлював, що цінності – це не є щось ідеально правильне. Кількісно цінність виміряти неможливо, адже принципи, якими послуговується людина при прийнятті рішень у повсякденному житті, спонукають її до певної поведінки і визначають її долю. Часто людина практикує цінність не тим, що вчиняє щось, а тим, що утримується від певної недоброї поведінки. Тож задля гармонійного розвитку учня, вкрай необхідно, щоб партнерські взаємини між усіма учасниками освітнього процесу були спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження морально-етичних, соціально-правових та особистіснозорієнтованих цінностей.

Саме тому «нова українська школа» буде виховувати учнів, враховуючи цінності. Виховання не буде зведено лише до окремих «занять із моралі». Виховання сильних рис характеру та чеснот здійснюватиметься через наскрізний досвід. Усе життя «нової школи» буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей [3, с. 20]. Будуть виявляти індивідуальні нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. Школа буде тісно співпрацювати з позашкільними закладами освіти, допомагати формувати оптимальну траєкторію розвитку кожної дитини, будуть висококваліфіковані психологи та соціальні педагоги, буде запроваджено програми із запобігання дискримінації, насильства та знущанням у школі. Відносини між учнями, батьками, вчителями, керівництвом школи та іншими учасниками освітнього процесу буде побудовано на взаємній повазі та діалозі.

Отже, розуміння й використання у власній діяльності життєвих цінностей має загальнодержавне значення, бо це і умова конструктивного рішення загальних проблем світової цивілізації, і збереження екологічно чистого середовища і рішення міжнародних і релігійних конфліктів. Використання життєвих цінностей має також велике значення у житті кожної окремої людини, бо саме система цінностей є регулятором поведінки людини. Усім відомо, що навіть освічена людина може стати злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жерносек І. П. Чинники формування управлінської культури ЗНЗ // Управління школою. 2009. № 26. С. 2–9.
2. Назаренко Л. М., Антюшина О. М. Ціннісні орієнтири «нової школи»: у вимірі наукової позиції Є. П. Голобородько // Таврійський вісник освіти. 2017. № 1 (57). С. 30–33.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

ТВОРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТРАДИЦІЙНУ СИСТЕМУ ВИХОВАННЯ

Іван ЗУЛЯК, Андрій КЛІШ, Оксана ЯТИЩУК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Вивчення традиційно-побутової культури різних етносів – одне із найважливіших завдань етнографічної науки. Незмінним є інтерес дослідників до однієї із актуальних її

сфер – сім'ї та сімейному побуту, у межах якої значну увагу приділяють питанням, пов'язаним із вихованням дітей, соціалізацією підростаючого покоління. Сім'я, з одного боку, відображає всі зміни, що відбуваються у суспільстві, з іншого боку – вона виступає фактором збереження (чи зміни) традицій, сприяючи стабільності (чи мінливості) сімейно-побутової сфери, спадковості поколінь.

М. Стельмахович у статті «Виховний ідеал української народної педагогіки» констатує: «Педагогічна система кожної історичної епохи висуває свій оригінальний чи актуальний уже знаний образ людини. Кардинальні зміни в житті суспільства вносять відповідні корективи у виховному ідеалі» [6, с. 5].

Етнопедагогічний концепт як модельна структура безпосередньо відноситься до національної освіти та виховання, тобто представляє культурну модель поведінки особистості, без якої неможливо сформуванню національну самосвідомість [7, с. 506].

У своїй праці «Родина і душа народу» Б. Цимбалістий через поведінкову, генетично та соціально зумовлену модель репрезентує поняття «родина»: «Поведінку, типову для родини, не можна легко змінити, Вона ж залежить від «усієї емотивної культури, від її ідеології». Тип родинного виховання залежить від культурної атмосфери, від ідеологічного змісту суспільности» [8, с. 66].

На думку А.Хмельницько, дослідження глибинних структур і поверхневих репрезентацій етнопедагогічного концепту дозволяє співвіднести модель виховання свідомої особистості з культурною моделлю етносу [7, с. 505].

Взаємоповагу у сім'ї, пошану та любов до батьків, материнську любов, відданість дітям, самопожертву, повагу до старших вважали моральними домінантами для української родини Г. Квітка-Основ'яненко, І. Нечуй-Левицький, Т. Шевченко, Л. Українка, М. Коцюбинський та багато інших представників художнього слова [4, с. 42].

Одним із найголовніших соціальних інститутів усіх суспільств була, є і залишається сім'я. Виховання дітей у сім'ї завжди було під пильною увагою громади та церкви. Родинні та релігійно-моральні цінності стали найвищими життєвими орієнтирами у житті підростаючого покоління. Відомо, що у козацькій сім'ї панував культ Батька і Матері. Дітей вчили поважати заповіді батьків і дідів, дотримуватися традицій, звичаїв і обрядів українського народу, здобутків християнської моралі [4, с. 40]. «Батькові і матері слухняний, старшим себе покірний, меж товариством друзяка, ні півслова ніколи не збрехав...з ледачими не водився, а до церкви? Так хоч би і маленький празник, тільки піп у дзвін, - він вже й там: свічечку обмінить, старцям грошенят роздасть і приньметься за діло: коли прочує яку бідність, наділить по своїй силі» [1, с. 23].

Одним із основних методів виховання, який завжди був відомим у народній педагогіці, – особистий приклад старших. Це стосується як елементарних норм поведінки – манери говорити, сидіти, звертатися до оточуючих людей і т.п., – так і вчинків етичного характеру. Чим старшою стає дитина, тим більш важливішу роль у її житті відіграє приклад старших і тим ширше стає коло тих, хто має на неї вплив.

У моральному вихованні велика роль належить громадській думці. Дітей із раннього віку привчають прислухатися до неї. Кожна сім'я прагне так виховати своїх дітей, щоб заслужити схвалення суспільства. За визначенням І. Кона, «всі народи у всі часи хочуть виховати своїх дітей чесними, сильними, трудолюбивими. Питання саме у тому, що саме вкладається у зміст цих загальнолюдських цінностей і якими засобами і наскільки ефективно народна педагогіка добивається їх здійснення» [2, с. 19].

Формування характеру людини, його морально-етичного образу, якими пізніше будуть визначатися її взаємовідношення з оточуючими і у значній мірі її соціальний статус у суспільстві, нероздільно пов'язаний з моральним вихованням. Головним у такому вихованні завжди було привити підростаючому поколінню таких якостей: повага до старших і до батьків, захист молодших і слабших, почуття честі та обов'язку, доброта, порядність, скромність, почуття власної гідності, щедрості і т.п. Із маленьких років дітей вчать елементарним моральним нормам. У дітей з раннього віку виховують особливе відношення

до старших як у сім'ї, так і поза нею, і перш за все – до батьків. Прагнення виконати прохання старшої людини, родича чи сусіда, вміння виявляти увагу представникам старшого покоління вважається одним із результатів хорошого виховання в сім'ї. «Коли з старшим себе зострілась, зараз низько вклонилась та й каже: «Здрастуйте, дядюшка!», «Здорові, тітусю!» [1, с. 24].

Виключна увага у моральному вихованні дівчаток надавалася питанню формування та розвитку у них певних якостей. На першому місці серед яких були слухняність, працелюбство, побожність, вірність, щирість, доброта. Набір цих характеристик і сформував ідеал, який залишається досить стійким протягом віків. Ще малесеньке було, а знала і «Отче наш», і «Богородицю», і половину «Вірую». А тільки, було, зачує дзвін, то вже ні загарається, ні засидиться дома й каже: «Мамо, піду до церкви, бач, дзвонять; грішка не йти; тату, дай шажок на свічечку, а другий старцю божому подати». І в церкві вже не запустує і ні до кого не заговорить, та все молиться, та поклони б'є» [1, с. 23-24].

Виховання працюючого і майстерного підростаючого покоління – одне із важливих завдань сім'ї та суспільства, які прагнуть передати молоді традиційні трудові навички, практичний досвід, накопичений попередніми поколіннями. «...який батько покине овсі діток, щоб без науки ледащили? Усякий, усякий отець старається навчити дітей усьому доброму; а неслухняних по-батьківськи повчить, та по-батьківськи і пожалує. Недурно сказано: ледача та дитина, котрої батько не вчив!» [1, с. 22].

В українському суспільстві довший час зберігався традиційний статевовіковий розподіл праці в сім'ї. Жінки виконували основні роботи в сфері домашнього господарства «Їй було вісім років...заходила біля вечері. Змила в мисчині жменьку пшона, вкинула щіпку солі та зо дві чи зо три картоплини, налила в горщик води і приставила його до вогню» [3, с. 23], чоловіки зайняті більш важкою працею – будівництвом і ремонтом житлових та господарських приміщень, заготовкою палива та кормів і т.п. «Вже на сьомому році почав він помагати батькові в господарстві» [3, с. 29]. Деякі види трудової діяльності, такі як обробка садів та городів, збір урожаю виконуються спільно чоловіками та жінками. Ці принципи спрямовують трудове виховання дітей у сім'ї. У багаточисельних господарських заняттях сільської сім'ї по мірі підростання дітей все ширше використовується посильна праця, що є важливою умовою соціалізації підростаючого покоління. У сільських сім'ях дітей рано привчають до трудової діяльності «...де кожне, ще з молоком матері, всисає потребу праці для шматка хліба. Там усі працюють, усі заробляють» [3, с. 162]. Вже з п'яти-шести років багато з них мають нескладні постійні обов'язки або виконують окремі доручення дорослих.

Заохочування дітей та підлітків із раннього віку до праці сприяє тому, що, досягаючи юнацької зрілості, вони набувають усіх необхідних навичок і повністю включаються у трудове життя сім'ї, а також не мають труднощів при відділенні від батьків і переходу до самостійного господарювання.

Світ дитинства – невід'ємна частина способу життя і культури будь-якого народу і людства в цілому. Інтерес до історії Людини, спроба зрозуміти, що здавалося нашим пращурам головним і важливим, а що – другорядним і несуттєвим, чим було наповнене їхнє життя, якими були її цінності і наскільки вони співвідносяться із сучасними – усе це пов'язано з новими дослідженнями у галузі історії своєї Батьківщини, етнопедагогіки, культури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Квітка-Основ'яненко Г.Ф. Твори в семи томах. Т.3. К: Наукова думка, 1981. 478с.
2. Кон И.С.Этнография детства.М., 1983. с.19
3. Коцюбинський М. Твори у трьох томах. Т.1.К.: Дніпро, 1979. 315с.
4. Лякішева А., Потапчук Т. Аналіз розвитку цінностей сімейного виховання в історичній ретроспективі // Педагогічний часопис Волині. 2018. №3 (16). с.40.
5. Нечуй-Левицький І. Твори в двох томах. Т. 2. К.: Наукова думка, 1980. 637с

6. Стельмахович М. Виховний ідеал української народної педагогіки // Початкова школа. 1994. №2. С.3-6.
7. Хмельницька А. Етноконцептуальна модель виховання в контексті історії педагогіки // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. №2 (57). 2017. С.503 – 507.
8. Цимбалістий Б. Родина і душа народу // Українська душа.К.:МП «Фенікс», 1992. С.66-97.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вікторія ГЕВКО

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Система освіти на сучасному етапі зазнає докорінних змін. Спостерігається глобальна тенденція до переходу в еру онлайн. В умовах режиму карантину, запровадженого через пандемію COVID- 19, дискусійним залишається питання щодо формату проведення навчання у закладах освіти на наступний навчальний рік. Ймовірно, що у короткотерміновій перспективі найбільш затребуваним виявиться змішаний формат навчання (blended-education). У цьому контексті постає питання: як адаптувати вимоги дистанційної освіти до нових умов та не втратити основні компоненти освітнього процесу? Саме тому, питання дистанційного навчання і застосування його на різних етапах офіційно визнаної освіти набуває особливої важливості та актуальності. Загалом, можна виокремити декілька основних тенденцій в сучасному освітньому процесі:

- Створення єдиного освітнього простору;
- Активне запровадження сучасних засобів та методів навчання з орієнтуванням на інформаційні технології;
- Поєднання традиційного та комп'ютерного навчання;
- Створення системи гібридної освіти;
- Постійний професійний розвиток викладача з метою продукування ним інформаційних технологій для навчання;
- Зміна діяльності викладача на розробку нових засобів для підвищення його творчої активності, збільшення рівня технологічної та методичної підготовки;
- Формування системи безперервного навчання – універсальної форми діяльності, котра спрямована на постійний розвиток протягом життя [1].

В пошуках нових форм і методів організації освітнього процесу, все більшу увагу привертає неформальна освіта, яка може здійснюватися поза межами навчального закладу. У сучасних умовах, зростає зацікавленість і попит на альтернативні джерела та механізми отримання знань і перспективних навичок. Основний принцип діяльності освітніх систем розвинених країн – неперервне навчання. Саме принцип неперервної освіти робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання.

Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним для формальної освіти, а саме: надає можливість швидко та гнучко реагувати на вимоги часу, сприяє зростанню мотивації учасників навчально-виховного процесу, їх особистісної зацікавленості, передбачає оптимальне поєднання свободи і відповідальності; можливість самостійного вибору часу, місця, тривалості навчання. Неформальна освіта ґрунтується на трьох засадах «вчитися в дії» – отримувати знання під час практичних завдань»; «вчитися взаємодіяти» – часто вона передбачає роботу в групах або командах; «вчитися вчитися» – аналізувати власний досвід і з нього формувати нові знання.

Загальноосвітня тенденція сьогодення, яка є одним із соціальних наслідків глобалізації та інформатизації, – це рух до зближення та взаємо доповнення формальної та